

Paweł Szerszeń

Dydaktyka „języka ekonomii” (I) : czy jest tzw. język ekonomii? : kilka uwag o lingwistycznych uwarunkowaniach dydaktyki „języka ekonomii”

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 13,
77-85

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Paweł SZERSZEŃ
Uniwersytet Warszawski

Dydaktyka „języka ekonomii” (I). Czym jest tzw. język ekonomii? Kilka uwag o lingwistycznych uwarunkowaniach dydaktyki „języka ekonomii”

Abstract:

Didactics of the “Language of Economics” (part I). What is the So-Called “Language of Economics”? A Few Remarks on Linguistic Determinants of the Didactics of the “Language of Economics”

An increase of the fundamental significance of specialized languages has made it necessary to investigate their nature and seek more effective methods for teaching them. In the context of modern civilization changes, an extremely important task for linguists is a reflection upon the ontological status of specialized language, including the so-called “language of economics” lying at the core of our discussion. Also, of great significance are linguistic and glottodidactic implications resulting from that reflection (see the second part of this article in this volume). Accordingly, the expression *language of economics* will be discussed here in connection with other expressions, which are closely related to each other, such as *language of economy* or *language of business*. Moreover, the constitutive elements of those expressions, i.e. *economics*, *economy* and *business*, will be accounted for. Although the discussion presented here is mostly based on German literature, but they can be extrapolated to other languages.

Wstęp

Wzrost cywilizacyjnego znaczenia języków specjalistycznych spowodował konieczność zgłębiania ich natury oraz prób poszukiwania skutecznych metod ich uczenia. Wyrazem coraz powszechniejszego zainteresowania nimi jest m.in. rosnąca liczba kursów języków specjalistycznych, oferowanych przez różne instytucje i organizacje oraz powstające, a od pewnego czasu nawet prężnie działające ośrodki naukowe, które zajmują się badaniami specyfiki języków specjalistycznych (zob. np. Katedra Języków Specjalistycznych, obecny Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej UW), a także inicjatywy mające na celu skupienie uwagi na ww. tematyce, w tym zwłaszcza konferencje naukowe, warsztaty i projekty naukowo-badawcze.

Wśród najczęściej wymienianych i/lub nauczanych współcześnie języków specjalistycznych wymienić należy, obok tzw. języków prawa, techniki czy medycyny, szeroko rozumiany język ekonomii (ang. *business English*, niem. *Wirtschaftsdeutsch*).

Wobec zachodzących przemian niezwykle ważnym zadaniem dla lingwistów staje się refleksja nad statusem ontologicznego języka specjalistycznego (por. np. prace F. Gruczy 1994, 2002, 2004 i S. Gruczy 2004, 2008), w tym będącego przedmiotem

opisu w niniejszym artykule tzw. języka ekonomii oraz wynikających z jej rezultatów implikacji lingwistycznych oraz glottodydaktycznych.

Celem pierwszej części artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czym jest tzw. język ekonomii. W związku z tym wyrażenie to zostanie odniesione do innych spokrewnionych z nim wyrażen, jak *język gospodarki* czy *język biznesu*, co z kolei implikuje refleksję nad zakresami pojęciowymi konstytuujących je elementów: ekonomia, gospodarka i biznes. Celem drugiej części (opublikowanej w tym tomie) jest charakterystyka tekstów ekonomicznych i ich poszczególnych komponentów oraz zaprezentowanie kilku uwag na temat efektywnych metod uczenia języka ekonomii.

Podjęte tu rozważania powstały głównie w oparciu o niemieckojęzyczną literaturę przedmiotu, choć mogą być w dużej mierze ekstrapolowane na inne języki obce. Szerzej na temat metod uczenia języków specjalistycznych wypowiedziałem się w osobnej monografii, gdzie odnoszę się także do warunkujących je celów oraz kontekstów uczenia języków specjalistycznych w ogóle (zob. P. Szerszeń 2014: 114–126).

1. Język ekonomii — próba definicji

Chcąc ustalić, czym jest tzw. język ekonomii, należy zwrócić uwagę na inne utożsamiane z nim wyrażenia, jak *język biznesu* (por. ang. *business English*) czy język gospodarki (por. niem. *Wirtschaftsdeutsch*)¹. Jak podkreśla m.in. J. Łompięś (2008), szczególnie nieostra jest granica pomiędzy dwoma pierwszymi wyrażeniami, tj. *językiem biznesu* i *językiem ekonomii*, w tym zwłaszcza mikroekonomii, dotyczącej zjawisk gospodarczych indywidualnych podmiotów gospodarczych, tzn. na poziomie przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. Prawdopodobnie z uwagi na znaczne pokrywanie się obszarów wiedzy w obrębie biznesu i mikroekonomii niektóre instytucje uczące języka specjalistycznego w Wielkiej Brytanii zdecydowały się ujmować język biznesu i ekonomii łącznie jako *English for Business and Economics* (por. J. Łompięś 2008: 19, zob. także B. Kubiak 2006: 29, A. Kubacki 2010: 67 i n.).

Aby móc bliżej zapoznać się z tym, do czego odnosi się zakres rzeczywistości określanej wyrażeniem *język ekonomii*, należy odwołać się do statusów pojęciowych takich wyrażen, jak: *ekonomia*, *gospodarka* czy *biznes*.

W literaturze przedmiotu znanych jest wiele definicji pojęcia „ekonomia”. Według jednej z bardziej popularnych ekonomia to:

(...) nauka społeczna analizująca oraz opisująca produkcję, dystrybucję oraz konsumpcję dóbr. Ekonomia jest nauką o tym, jak jednostka i społeczeństwo decydują o wykorzystaniu zasobów (wszystkich, gdyż wszystkie zasoby mają alternatywne zastosowanie i z definicji są w niedoborze) - które mogą mieć także inne, alternatywne, zastosowania - w celu wytwarzania różnych dóbr i rozdzielania ich na konsumpcję obecną lub przyszłą, pomiędzy różne osoby i różne grupy w społeczeństwie. Termin ekonomia pochodzi z greckiego oikos (oikos) — dom i nomos (nomos) – prawo, reguła.

¹ O języku ekonomii czy języku gospodarki, w tym także o uczeniu się i nauczaniu go, zwłaszcza jako języka obcego, wypowiadano się dotychczas w literaturze przedmiotu, np. niemieckojęzycznej, wielokrotnie. Dowodem tego jest choćby m.in. bibliografia K.-H. Kiefera, Ch. Qian, i T. Schlaka (2011 online), w której umieszczono ok. 500 pozycji z takich zakresów tematycznych, jak: dyskurs pojęciowy, kompetencja obcojęzyczna, charakterystyka strukturalno-językowa, komunikacja gospodarcza, interkulturowa komunikacja w obszarze gospodarki, nauczanie języka gospodarki, materiały glottodydaktyczne. Zob. http://www.daf.tuberlin.de/fileadmin/fg75/Forschung/Bibliographie_Wirtschaftsdeutsch_TU_Berlin_1.pdf (online, stan 18.02.2015).

Pierwszy raz pojawia się u Ksenofonta – taki tytuł nosi jedno z jego dzieł. Starożytni przez to słowo rozumieli zasady prowadzenia gospodarstwa domowego. Inna szkoła mówi, że słowo ekonomia jest połączeniem słów oikos – dom, gospodarstwo domowe i nomeus – człowiek, który zarządza, przydziela. Czasownik oikonomeo oznacza więc kierowanie domem. Ksenofont rozumiał oikonomikos jako kierowanie gospodarstwem domowym².

Pojęcie „gospodarka” rozumiane bywa natomiast dość często w następujący sposób:

(...) całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w danym regionie (gospodarka regionalna), kraju (gospodarka narodowa) lub na całym świecie (gospodarka światowa). Działalność ta polega na wytwarzaniu dóbr i świadczeniu usług zgodnie z potrzebami ludności. Najprostszy podział gospodarki wyróżnia trzy sektory: usługi, przemysł, rolnictwo.³

Z pojęciem „gospodarka” związane jest także pojęcie „biznes” (por. np. C.W. Himstreet, W.M. Baty 1987, W. Kaniuka 2001, J. Olczyk 2001, H.N. Krenska 2007, S. Ober 2003, M. Neymann 2008, H. Mruk (red.) 2002, P. Mamet 2008, J. Łompieś 2008, J. Ćwiklińska, S. Szadyko 2005, J. Ćwiklińska 2004), które utożsamiane jest często z terminem *działalność gospodarcza*. Ten ostatni jest definiowany różnie, o czym świadczą obowiązujące w ciągu ostatnich kilkunastu lat w prawie polskim zbliżone do siebie, aczkolwiek nie identyczne, definicje działalności gospodarczej.

W myśl art. 2. aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, działalnością gospodarczą jest

zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. (...) Pomocnicze znaczenie przy określaniu katalogu czynności wchodzących w skład działalności gospodarczej przyznać można uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1991 r. [III CZP 117/91, OSP 1992, z. 11–12, poz. 235], w której wskazano następujące cechy działalności gospodarczej: 1) zawodowy (zatem nie amatorski, nie okazjonalny) charakter działalności; 2) podporządkowanie się zasadom racjonalnego gospodarowania (regułom opłacalności i zysku); 3) powtarzalność działań (standaryzacja transakcji, seryjność produkcji, stała współpraca); 4) uczestnictwo w obrocie gospodarczym.⁴

Na podstawie powyższych definicji można dojść do wniosku, że zakres pojęciowy ww. pojęć odnosi się w dużej mierze do wytwarzania różnych dóbr i świadczenia usług na rzecz społeczeństwa w celu osiągnięcia zysku, przy czym termin *ekonomia* wydaje się mieć najszerszy zakres pojęciowy, gdyż włącza także refleksję nad dystrybucją i konsumpcją. Wspólne zakresy pojęciowe ww. terminów powodują, że nierzadko bywają one używane zamiennie, czego dowodem są m.in. różne wyrażenia określające język ekonomii w Polsce, w krajach anglojęzycznych czy krajach niemieckojęzycznych (zob. np. pol. *język gospodarki*, *język ekonomii*, niem. *Wirtschaftssprache*, *Wirtschaftsdeutsch*, ang. *business English* etc.).

Wobec powyższych stwierdzeń — odnosząc się do niemieckojęzycznych prac z zakresu badań nad językiem gospodarki/ekonomii — będę posługiwał się w nawiązaniu do nieprecyzyjnej, aczkolwiek dość systematycznie używanej w niemieckojęzycznej literaturze przedmiotu nazwy *Wirtschaftsdeutsch*, określeniem *język gospodarki*.

² <http://pl.wikipedia.org/wiki/Ekonomia> (7.02.2014), por. także M. Bochenek, 2004: 10.

³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Gospodarka> (7.02.2015).

⁴ <http://open-site.org/International/Polska/Biznes> (7.02.2015, na podstawie Encyklopedia Prawa Portalu Skarbiec.Biz)

Po tych wstępnych ustaleniach przyjrzyjmy się jednej z bardziej znanych niemieckojęzycznych definicji „języka gospodarki” (*Wirtschaftssprache*):

Wirtschaftssprache, das ist die Gesamtheit aller Fachsprachen, dh. aller sprachlichen Mittel, die in einem fachlich begrenzten Kommunikationsbereich, nämlich dem der Wirtschaft, verwendet werden, um die Verständigung der in diesem Bereich tätigen Menschen zu gewährleisten (L. Hoffmann 1976 za: R. Buhlmann/ A. Fearn 2000: 306).

Pomimo że definicja ta jest dość zwięzła i wydaje się dość jasna, budzi jednak szereg wątpliwości dotyczących statusu ontologicznego języka specjalistycznego. W związku z tym już sama próba wyodrębnienia elementów języka gospodarki, niem. *Wirtschaftsdeutsch*, który odnoszony jest — zdaniem R. Buhlmann i A. Fearn — podobnie zresztą jak wyrażenie *technisches Deutsch* (‘niemiecki język techniczny’) do kompleksu pojęciowego, obejmującego różne języki specjalistyczne, używane przez grupy osób o zróżnicowanych profilach kształcenia, celach i funkcjach komunikacyjnych, pełniących różne funkcje w świecie zawodowym, akademickim i edukacji, i mających do czynienia w mniejszym bądź większym stopniu z gospodarką (por. R. Buhlmann/ A. Fearn 2000: 306), przysparza problemy licznych problemów nie tylko lingwistom, ale także glottodydaktykom. Ci pierwsi niejednokrotnie różnią się w wielu kwestiach, w tym m.in. co do tego, jak szeroko owo wyrażenie należy rozumieć (por. np. opierający się na podziale niemieckiego języka gospodarki na inne języki specjalistyczne model R. Buhlmann i A. Fearn czy polegający na wyodrębnieniu języków specjalistycznych w obrębie nauki o przedsiębiorstwach, niem. Betriebswirtschaftslehre, model T. Bungartena, za A. Dickel 1998, 2010; por. także T. Bungarten 1988 i in.), ci drudzy natomiast napotykać na szereg problemów, wynikających z braku bardziej jednoznacznych ustaleń tych pierwszych, związanych zwłaszcza z doбором odpowiednich materiałów glottodydaktycznych.

R. Buhlmann i A. Fearn dostrzegają jako istotne utrudnienie fakt, że w obrębie ww. języka specjalistycznego istnieje wiele zakresów jego zastosowań, pomiędzy którymi jedynie warunkowo można wyodrębnić elementy wspólne, w związku z czym (specjalistyczna) kompetencja językowa w obrębie jednego zakresu nie jest tożsama z kompetencją odnoszącą się do innego zakresu (por. R. Buhlmann/ A. Fearn 2000: 307).

Większość z ww. trudności wynika m.in. z braku odpowiedniej refleksji nad tym, czym jest język specjalistyczny w ogóle, z czego wynika brak spójnej koncepcji języka (specjalistycznego) i/lub stosowanie różnych koncepcji języka naraz. Konsekwencją tego jest mówienie o jednym języku ekonomii, który jawi się z jednej strony jako dość enigmatyczny abstrakcyjny byt, któremu — z drugiej strony — przypisuje się różne zakresy zastosowań i, skądinąd, typowe dla człowieka kompetencje językowe. W istocie, mylone są tu kwestie dotyczące tego, jaki jest status języka w ogóle, w tym status języka specjalistycznego z tym, co określane jest mianem języka ekonomii (traktowanego jako pewne uogólnienie, któremu przypisuje się status bytu materialnego, zbliżonego do polilektu specjalistycznego), por. antropocentryczna koncepcja języków ludzkich F. Gruczy (np. F. Grucza 2012; S. Grucza 2004, 2008, 2010).

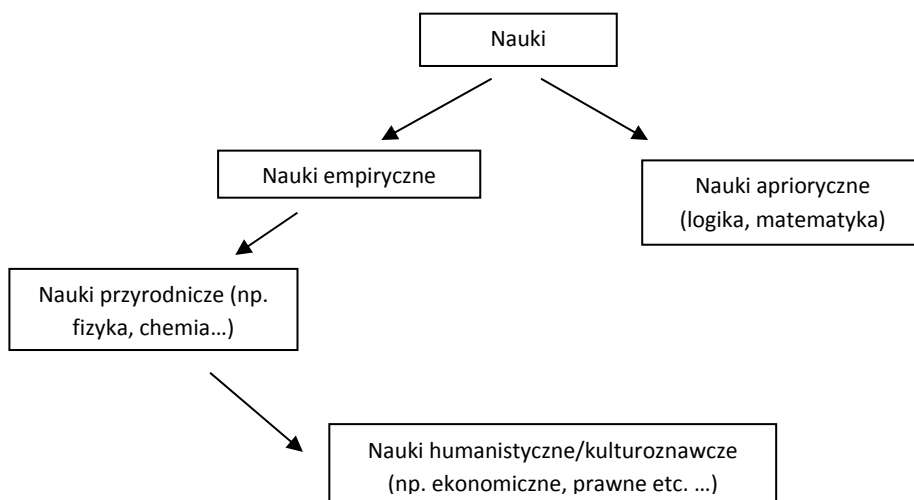
Wobec powyższych nieścisłości chciałbym przyjąć, że język ekonomii to uogólnienie rzeczywiście istniejących języków ekonomii (w postaci idiolektalnej), stanowiących element „wyposażenia” konkretnych ludzi. Używam zatem wyrażenia *język eko-*

nomii w rozumieniu polilektu, będącego przekrojem logicznym idiolektów wszystkich „ekonomistów”.

Powracając do próby określenia zakresu pojęciowego wyrażenia *język ekonomii*, warto ponadto przyrzeć się temu, co stanowi przedmiot badań dyscyplin ekonomicznych na tle innych nauk.

2. Nauki ekonomiczne na tle innych nauk

Zdaniem F. X. Bea i in. (1997: 27 i n. za J. Zhao 2002) nauki ekonomiczne (niem. *Wirtschaftswissenschaften*) konstytuują procesy gospodarcze (niem. *wirtschaftliche Realitäten*), które są kreowane, wprowadzane i zmieniane przez człowieka i dla człowieka, dzięki czemu można je zaszeregować do nauk humanistycznych. Usytuowanie nauk ekonomicznych w systemie innych nauk ilustruje następujący schemat:

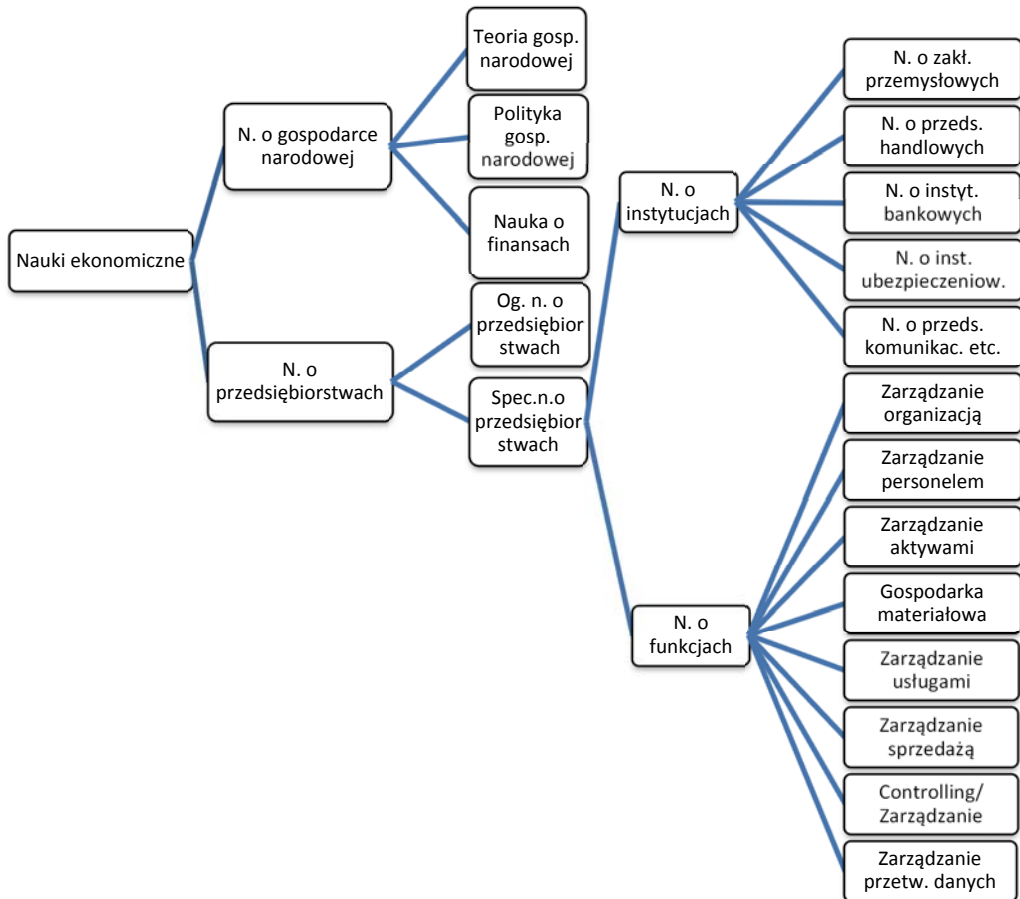
Schemat 1. Miejsce nauk ekonomicznych w systemie nauk

Nauki humanistyczne bywają także niekiedy określane mianem nauk społecznych (por. np. K. Piech online⁵), w związku z czym można przyjąć, iż ekonomia jest nauką społeczną. Zajmuje się ona zatem sprawami dotyczącymi społeczeństwa, a nie przyrodą, jak np. geografia, geologia, biologia. Nauki ekonomiczne, podobnie jak inne nauki społeczne, wyróżniają zatem m.in. takie cechy, jak: złożoność badanych zjawisk, niewielkie wykorzystanie metod ścisłych, posługiwanie się językiem potocznym, niepełna obiektywność (zob. K. Piech online, por. także S. Stachak 1997: 40).

W obszarze niemieckojęzycznym nauki ekonomiczne dzielą się na naukę o gospodarce narodowej (VWL — *Volkswirtschaftslehre*), będącej odpowiednikiem anglosa-

⁵Zob. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:BuqN0k_nw34J:www.researchgate.net/profile/Krzysztof_Piech/publication/265611983_Metodologiczne_aspekty_polityki_gospodarczej/links/5416b8f50cf2fa878ad423e1.pdf+&cd=2&hl=pl&ct=clnk (stan 07.02.2015).

skiej ekonomii (*economics*) i włączającej historię, teorię i politykę gospodarczą (por. A. Woll: 1990: 5 i n.) oraz naukę o przedsiębiorstwach (BWL — *Betriebswirtschaftslehre*), por. poniższy schemat:

Schemat 2. Wewnętrzna dyferencjacja nauk ekonomicznych
(wg J. Zhao 2002: 29, tłum. P. Szerszeń)

Znany w literaturze przedmiotu jest ponadto podział na makro- i mikroekonomię. Nauki makroekonomiczne obejmują sprawy dotyczące gospodarki jako całości, operując nierazko agregatami, jak np. PKB, popyt konsumpcyjny, stopa bezrobocia, podczas gdy nauki mikroekonomiczne odnoszą się do zjawisk nie tyle stabilności i wzrostu gospodarczego, co podziału dochodu w społeczeństwie i alokacji produkcji (por. K. Piech online)⁶.

⁶ O wybranych wątkach dyskusji na temat ekonomii jako nauce wraz z próbą scharakteryzowania historycznych korzeni współczesnej ekonomii, w celu ukazania źródeł wielu trwających do dziś sporów i podziałów zob. m.in. w: http://www.marekratajczak.pl/Portals/12/moim_zdaniem/O_ekonomii_jako_nauce.pdf (stan 05.02.2015)

Według M. Hundta (1995) pojęcie „gospodarka” może obejmować trzy zakresy: nauki gospodarcze, w których chodzi o analizę procesu gospodarczego, tworzenie modeli gospodarczych oraz prognozę gospodarczych fenomenów etc., instytucje gospodarcze, które jako formy gospodarcze wytyczają, regulują i optymalizują proces gospodarczy oraz gospodarczy dzień powszedni, gdzie w proces gospodarczy włączony jest podmiot gospodarczy (por. M. Hundt 1995: 1). Ww. trójpodział gospodarki wskazuje jednocześnie na trzy pionowe poziomy (komunikacji) z redukcją naukowości i ukierunkowaniem na aspekty pragmatyczne.

Z powyższych uwag wynika, że ekonomia jest bardzo złożoną dyscypliną naukową, która odnosi się do wielu sfer życia człowieka, w tym m.in. do prowadzonej przez niego działalności wytwórczej, zarobkowej, budowlanej, handlowej, usługowej czy poszukiwawczej etc. O różnorodnym i wieloaspektowym charakterze owej działalności świadczy m.in. szerokie spektrum gatunków tekstów specjalistycznych, których konkretne reprezentacje winny być stale rozpoznawane i badane. Przed lingwistyką stosowaną wyłania się tym samym niezwykle interesujący i wymagający szeroko zakrojonych badań jakościowych i ilościowych obszar badań, który cechuje duża dynamika, podyktowana szybkim rozwojem samej ekonomii jak i dziedzin pokrewnych, a także istotnym wpływem przenikających niemalże każdą sferę naszego życia mediów elektronicznych i cyfrowych, mających duży wpływ na sposoby komunikowania się i kształt językowy współczesnych tekstów mówionych i pisanych.

3. Podsumowanie

Podsumowując powyższe uwagi, należy podkreślić, że dyskusja wokół tego, czym jest tzw. język ekonomii zabrnęła na samym jej początku w ślepią uliczkę, zaś jej skutki odczuwalne są do dziś. Obecny stan jest wynikiem nie tylko nieporozumień co do tego, do czego odnoszą się terminy *ekonomia*, *gospodarka* czy *biznes*, przede wszystkim jednak spowodowany jest nieprecyzyjnym używaniem samego terminu *język*, a także w konsekwencji — *język specjalistyczny*. Pozostawiając na moment płaszczyznę językową, można zaobserwować, że zakres pojęciowy wszystkich trzech pierwszych wyrażzeń odnosi się do wytwarzania różnych dóbr i świadczenia usług na rzecz społeczeństwa w celu osiągnięcia zysku, przy czym *ekonomia* wydaje się mieć najszerszy zakres pojęciowy, gdyż włącza także refleksję nad dystrybucją i konsumpcją. Wobec powyższego wypada je uznać za nadrzędne. Wspólne zakresy pojęciowe ww. wyrażzeń powodują jednak to, że dość często używa się ich obecnie zamiennie, czego wynikiem są liczne nieścisłości i wynikające z nich problemy komunikacyjne.

Szereg dalszych nieporozumień wynika z braku jednej ogólnie obowiązującej koncepcji języka w ogóle, jak i języka specjalistycznego, wobec czego autorzy wielu prac z zakresu szeroko rozumianej lingwistyki stosowanej posługują się do dziś różnymi koncepcjami języka naraz, mieszając przy tym elementy języka z jego wytworami. Wynikiem tego jest postrzeganie z jednej strony języka ekonomii jako abstrakcyjnego bytu, któremu równocześnie przypisywano różne zakresy zastosowań oraz swoiste dla człowieka kompetencje językowe. W rzeczy samej pomyłono tu kwestię statusu języka w ogóle, w tym statusu języka specjalistycznego z tym, co określane jest mianem język ekonomii (jako pewnego uogólnienia, któremu przypisuje się status bytu materialnego,

zbliżonego do polilektu specjalistycznego), por. antropocentryczna koncepcja języków ludzkich F. Gruczy (np. F. Grucza 2012, S. Grucza 2010). Próba rozwiązania powyższych problemów jest odniesienie się do antropocentrycznej teorii języków ludzkich F. Gruczy, zgodnie z którą można założyć, że język ekonomii to uogólnienie rzeczywiście istniejących języków ekonomii (w postaci idiolektalnej), stanowiących element „wyposażenia” konkretnych ludzi, wobec czego wyrażenie *język ekonomii* należy rozumieć jako polilekt będący przekrojem logicznym idiolektów wszystkich ekonomistów.

Bibliografia

- Bochenek, M. (2004), *Szkice o ekonomii i ekonomistach*. Toruń.
- Buhlmann, R./ A. Fearn (1987), (2000), *Handbuch des Fachsprachenunterrichts. Unter besonderer Berücksichtigung naturwissenschaftlich-technischer Fachsprachen* (6. wyd. rozszerzone), Berlin i in.
- Bungarten, T. (red.) (1988), *Sprache und Kultur in der interkulturellen Marketingkommunikation. Beiträge zur Wirtschaftskommunikation 11*. Tostedt.
- Ćwiklińska, J. (2004), *Effective Business Writing*. Warszawa.
- Ćwiklińska, J./ S. Szadyko (2005), *Obszary wiedzy specjalistycznej w wybranych wariantach języka business communication*, (w:) J. Lewandowski/ M. Kornacka (red.), *Języki Specjalistyczne 5. Teksty specjalistyczne w kontekstach zawodowych i tłumaczeniach*. Warszawa, 81–88.
- Dickel, A. (1998), *Fachsprachen: Gibt es Know-how? Bestimmung des Sprachbereiches Wirtschaft für den Fachsprachenunterricht*, (w:) Mehr als ein Blick über den Tellerrand. 1. Deutsch-polnische Nachwuchskonferenz zur germanistischen Linguistik 8.-11.05. 1997. Karpacz, Koło Zgorzeleckie, Zittau-Wrocław, 151–163.
- Dickel, A. (2010), *Die Wirtschaftssprache - geschichtliche Entwicklung, Definitionen sowie die Abgrenzung des Sprachbereiches Wirtschaft*, (w:) *Germanica Wratislaviensia* 130, 127–147.
- Grucza, F. (1994), *O językach specjalistycznych (= technolektach) jako pewnych składnikach rzeczywistych języków ludzkich*, (w:) F. Grucza/ Z. Kozłowska (red.), *Języki Specjalistyczne*. Warszawa, 7–27.
- Grucza, F. (2002), „*Języki Specjalistyczne*” – indykatory i/lub determinanty rozwoju cywilizacyjnego, (w:) J. Lewandowski (red.), *Języki Specjalistyczne 2. Problemy technolingwistyki*. Warszawa, 9-26.
- Grucza, F. (2004), *O językach dotyczących europejskiej integracji i Unii Europejskiej i potrzebie ukonstytuowania ogólnej lingwistyki języków specjalistycznych*, (w:) J. Lewandowski (red.), *Języki Specjalistyczne 4. Leksykografia terminologiczna – teoria i praktyka*. Warszawa, 9–51.
- Grucza, F. (2012), *Zum Gegenstand und zu den Aufgaben der anthropozentrischen Linguistik, Kulturologie und Komunikologie sowie zur gegenseitigen Vernetzung dieser Erkenntnisbereiche*, (w:) *Kwartalnik Neofilologiczny* LIX 3/2012, 287–344.
- Grucza, S. (2004), *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. Warszawa.
- Grucza, S. (2008), *Lingwistyka języków specjalistycznych*. Warszawa.

- Grucza, S. (2010), Główne tezy antropocentrycznej teorii języków ludzkich, (w:) *Lingwistyka Stosowana* 2, 40–68.
- Himstreet, C.W./ W.M. Baty (1987), *Business Communications*. Boston.
- Hundt, M. (1995), *Modellbildung in der Wirtschaftssprache. Zur Geschichte der Institutionen und Theoriefachsprachen der Wirtschaft*. Tübingen.
- Kaniuka, W. (2001), *Specyfika języka biznesu w aspekcie gramatyki konfrontatywnej*, (w:) *Przegląd Glottodydaktyczny* 17, 39–44.
- Krenska, N. (2007), *Język biznesu w kontekście komunikacji międzykulturowej*, (w:) M. Kornacka (red.), *Języki Specjalistyczne 7: Teksty specjalistyczne jako nośniki wiedzy fachowej*. Warszawa, 151–159.
- Kubacki, A. (2010), *Gibt es eine Fachsprache der Wirtschaft?*, (w:) M. Duś/ G. Zenderowska-Korpus (red.), *Fachsprachenpropädeutik im Germanistikstudium*. Częstochowa, 67-82.
- Kubiak, B. (2006), *Prezentacja gramatyki w podręcznikach języka specjalistycznego*, (w:) *Języki Obce w szkole* 1/2006, 35–38.
- Łompięś, J. (2008), *Czym jest business communication?*, (w:) *Debiuty naukowe II. Terminologia — Translatoryka — Terminografia*. Warszawa, 11–25.
- Mamet, P. (2008), *Język w służbie menedżerów — deklaracja misji przedsiębiorstwa*. Katowice.
- Mruk, H. (red.) (2002), *Komunikowanie się w biznesie*. Poznań.
- Neymann, M. (2008), *Business communication w programie filologii angielskiej*, (w:) *Monografie* 8. Kielce.
- Ober, S. (2003), *Contemporary Business Communication*. Boston — New York.
- Olczyk, J. (2001), *Komunikowanie się w biznesie*. Piotrków Trybunalski.
- Stachak, S. (1997), *Podstawy metodologii nauk ekonomicznych*. Warszawa.
- Szerszeń, P. (2014), *Platformy (glotto)dydaktyczne. Ich implementacja w uczeniu specjalistycznych języków obcych (= Studi@ Naukowe 15)*. Warszawa.
- Woll, A. (1990), *Allgemeine Volkswirtschaftslehre*. München.
- Zhao, J. (2002), *Wirtschaftsdeutsch als Fremdsprache. Ein didaktisches Modell*. Tübingen.